

Til: Halden kommune ved saksbehandler Espen Sørås - postmottak@halden.kommune.no
Medlemmene for Styringsgruppa for arealplanen
Ordføreren Anne-Kari Holm og Kommunaldirektør Roar Vevelstad,
Kopi Statsforvalteren i Oslo og Viken fylkeskommune,

Høringsuttalelse kommuneplanens arealdel – Halden kommune

Som innbyggere i Halden og beboere på midtre Refne er vi opptatt av **helhet og sammenheng** i planarbeidet med grøntområder i kommunen. Bøkeveien og midtre Refneveien velforening er registrert i Brønnøysundregisteret. Det er 16 husstander tilknyttet velforeningen.

I planene for Tyska og Hollenderen reagerte vi på mangler i utredningene bak disse planene. Vi leverte en høringsuttalelse til disse planene 27. januar 2021. Når vi leser arealplanen, savner vi fremdeles en helhetlig planlegging av grøntområder for byen.

Manglende konsekvensutredninger fremstår som en manglende vilje til å behandle sakene med en grundighet som tar hensyn til byens befolkning og selve byen.

I planen om å bygge ned **Bøkeskogen** ser vi en tilsvarende mangel på kartlegging av området og av konsekvensene av tiltak. Det viser seg at politikerne ikke har blitt forelagt arbeidet som foregår med frivillig vern av Bøkeskogen jmf artikkel i Halden Arbeiderblad 1. juni 2021.

Tilsvarende var forslaget om utbygging av **Sauøya** en plan der konsekvensutredningen manglet eller var mangelfull. Dette området ble heldigvis tatt ut av arealplanen. Vi håper det forblir slik.

Vi har samlet innspill fra naboene for å kunne gi en høringsuttalelse som representerer velforeningen på en best mulig måte. Her vil vi uttale oss om planlegging og forvaltning av fri- og grøntområder. Det gjelder særlig Tyska og Hollenderen, Bøkeskogen og Sauøya.

Her er hovedpunktene i våre innspill til kommunen:

1) Verdien av fri- og grøntområder nært sentrum - områdenes ulike kvaliteter- utsikt og horisont- siktlinjer og opplevelse- stedets identitet og kultur- naturens egenverdi- rekreasjon, turområde- barn, unge, eldre, tilgang til natur og tilgjengelighet	2) Konsekvenser av en eventuell nedbygging av fri- og grøntområder - friluftsliv og helse- for natur og mangfold- klima og miljøregnskap- identitet og tilhørighet- for nabolag- turisme- omdømme utad	3) Om manglende utredning - natur og mangfold- helse og trivsel- trivsel- miljø 4) Oppsummering

1) Verdien av fri- og grøntområder og natur nært sentrum

Arealplanen innebærer at tre grøntområder med helt ulike og unike kvaliteter står i fare for nedbygging. Dette gjelder **Tyska og Hollenderen** som vi tidligere har gitt et tydelig høringsuttalelse om 27. januar 2021. Det gjelder **Bøkeskogen mellom Skonningsfoss og Våkemark** som trues av nedbygging til industriutbygging langs det vernede vassdraget. Det gjelder **Sauøya** som er tatt ut av arealplanen og som vi likevel er urolige for at kan tas inn på nytt.

De tre områdene har helt ulike egenskaper og kvaliteter. **Tyska og Hollenderen** er flatt og lett tilgjengelig, en sammenhengende strandsone på rundt 2 km fra Remmenbekkens utløp og frem til byen. Eriksen og Norbakke skriver på s 44:

«Dette området må sees i sammenheng med Remmendalen og Rødsparken. Tilsammen representerer det et enestående grøntområde med et stort biologisk mangfold tett inntil byen. Fra Tyska og utover mot Remmenbekkens utløp, kan en lage et kulturlandskap som kan gå over fra park til et rent naturområde med intakte strende mot fjorden.»

Sauøya er en bratt øy med skog og variert natur. Her er det mer krevende å gå enn på Tyska og Hollenderen. Østsiden av øya har urørte strender. Deler av øya ble sprengt vekk. Fra konsekvensutredningen (s 28):

«Sauøya omfatter sammen med Brattøya eneste registrerte hekkelokalitet i Østfold av sterkt truet ugleart.»

Bøkeskogen er en viktig del av landskapet langs Tista som ble vernet i 1973. Her arbeides det med planer om et frivillig vern av området. Utsikten og landskapet fra Rød herrregård er nær slik det har vært. Siden østsiden av Sauøya ble bevart når store deler av øye ble sprengt er også denne delen av det grønne landskapet bevart. Tyska og Hollenderen ligger fritt og åpent mot fjorden med utsikt mot Fredriksten. Vi tar med beskrivelsen av Bøkeskogen fra konsekvensutredningen (s. 79):

«Området inngår i lokaliteten «Tistadalen edellauskog». Denne lokaliteten er vurdert å være en av de mest verneverdige edellauskoger i Østfold, og har verdivurdering A – svært viktig, dvs. av nasjonal verdi. Det har vært jobbet med frivillig vern av denne lokaliteten fra fylkesmannens side over flere år. Lokaliteten strekker seg fra Månefjellet til Veden. En utbygging vil kunne skape et brudd i dette sammenhengende edellauskogsområdet, og redusere variasjonen i skogtyper. I deler av innspillsområdet inngår en gammel bøkeskog, også denne vurdert som svært viktig A. Dette regnes som Østfolds fineste bøkebestand. Tilnærmet hele denne lokaliteten inngår i innspillsområdet og vil bli ødelagt ved en utbygging. Området omfatter også flere hule eiker (utvalgt naturtype) og en registrering av taksvale (NT – nær truet) samt slettsnok»

De tre områdene er både **verdifulle i seg selv og som rekreasjonsområde**. Tyska og Hollenderen er flatt og **tilgjengelig** og lett å nå fra sentrum. På Sauøya er det mulig å bade, men grunnen og vannkvaliteten på Hollenderen og Tyska gjør at kommunelegen har frarådet bading. En gang i fremtiden kommer vi også til å kunne **bade** her dersom vi bevarer området som friområde. De tre områdene brukes til tur og friluftsopplevelser. Sauøya har fått en vei slik at det er mer fremkommelig for eksempel barnevogner. Mens bøkeskogen fremdeles fremstår som **oppriinnelig natur**. Vi ser en stadig større bruk av områdene. Under koronaepidemien har vi vært enda flinkere enn tidligere til å bruke nærområdene.

De tre områdene representerer ulike sider ved **Haldens historie og kultur**. Det viser hvordan landskapet har gitt rammer og muligheter. På Tyska og Hollenderen ser vi hvordan landskapet er

endret som følge av sagbruksdrift og Tista ga oss energien og sagene. På Sauøya finner vi båtplassen og slippen som tydelig viser at vi er en kystby der vi fremdeles kan sette båter på fjorden.

De tre grønt- og friområdene rundt byen har **egenverdi med natur**, mangfold av planter, dyr og insekter. Se rapporten "Vurdering av dagens kunnskapsgrunnlag om biologisk mangfold i Halden kommune" Marit Eriksen og Roy Nordbakke Rapport på oppdrag fra Halden kommune des. 2020

2) Konsekvenser ved en eventuell nedbygging av fri- og grøntområder

En nedbygging av nærnaturen rundt byen vil føre til at vi ikke har samme tilgang til å være i naturen, til å drive **friluftsliv** eller til å være **fysisk aktive i naturen**. Det er uheldig for **folkehelse**. I presentasjonen av veilederen om universell utforming sier Nikolai Astrup:

«- Alle skal ha like muligheter til å bruke byen, være i naturen eller komme seg til jobb uten hjelp fra andre. Hvordan vi utformer byer, tettsteder utearealer og friområder er derfor avgjørende. (Ny veileder om universell utforming i planlegging - Pressemelding 31. Mai .2021)

Går vi til fra Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv - En satsing på friluftsliv i hverdagen; 2014–2020 Oslo, august 2013 Bård Vegar Solhjell Miljøvernminister Miljøverndepartementet (s. 3) finner vi de fire nasjonale målene i den statlige friluftslivspolitikken:

- « • 8.1. Alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen ellers
- 8.2 Områder av verdi for friluftslivet skal sikres og forvaltes slik at naturgrunnlaget blir tatt vare på
- 8.3. Allemannsretten skal holdes i hevd
- 8.4. Planlegging i kommuner, fylker og regioner skal medvirke til å fremme et aktivt friluftsliv og skape helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlige nærmiljø»

For å nå disse målene må vi ha:

- «• økt nærhet og tilgang til attraktive områder og ferdselsårer for friluftsliv der folk bor
- stimulering til friluftslivsaktiviteter
- videreutvikling av kunnskapsgrunnlaget om friluftsliv
- å skape økt bevissthet om friluftslivets positive effekter
- økt samarbeid og samordning mellom sentrale aktører innenfor friluftsliv»

Tyska, Hollenderen, Sauøya og Bøkeskogen er gode eksempler på slike nærområder som det menes her:

«områder og ferdselsårer som ligger i umiddelbar nærhet fra der folk bor (50-1000 meter avhengig av aldersgruppe). Gjennom å gjøre områder lettere tilgjengelig og sørge for bedre informasjon og skilting, vil det bli mer attraktivt med friluftsliv i nærmiljøet»

En eventuell nedbygging av de tre sentrumsnære friområdene bryter fullstendig med de nasjonale målene. Betydningen av de nære friområdene er særlig vektlagt på grunn av helsegevinst for befolkningen:

«Regjeringen vil satse på friluftslivsaktiviteter som lavterskeltilbud i folkehelsearbeidet, jf. Meld. St. 34 (2012-2013) «Folkehelsemeldingen, God helse – felles ansvar». Det kortreiste friluftslivet når barn og unge i deres nærmiljø og bidrar til å gi gode friluftsvaner i ung alder. Tilrettelegging av friluftsområder

for personer med nedsatt funksjonsevne og tiltak som stimulerer til bruk av friluftsområdene er en sentral satsing. De som i dag er lite fysisk aktive er en sentral målgruppe for det kortreste friluftslivet. Enkle, men gode turmuligheter i nærmiljøet er et lavterskeltilbud som kan nå mange»

Konsekvensen av en eventuell utbygging av disse områdene vil være færre muligheter til fysisk aktivitet, færre opplevelser i naturen og dårligere **helse**. I tillegg fører en nedbygging til at vi får færre møteplasser ute og færre **sosiale treffpunkt**. Natur og friområdene er noe av det som har størst betydning for **barns lek og utvikling**. Lekeapparat og lekeplasser mister sin interesse, mens natur alltid gir utfordringer og spenning, - kanskje fordi den alltid er i endring.

Økt bruk av friområdene viser at vi har behov for dem. Ved en fortetting av sentrum blir det stadig viktigere å bevare de grønne områdene som slik at alle har muligheter til å oppleve naturen og være aktive.

Konsekvensutredningen mener særlig Sauøya er et friområde som har høy verdi. Dette til tross for at det er for bratt og dermed lite tilgjengelig for store deler av befolkningen i sentrum:

« Området er registrert som friluftsområde i kommunens kartlegging. Kartleggingen ble gjort før hovedstien ut til øya ble oppgradert. Det er i tillegg planlagt utvikling av badeplassen i sydenden av øya (utenfor området for utbygging). Disse tiltakene og har ført til, og antas å føre, til en ytterligere betydelig økning i bruken av området. Dette gir området høyere verdi enn friluftregistreringen viser, og en utbygging høyere negativ konsekvens for friluftslivet.»

Kommunen har planer for **miljø og mangfold** naturen. Grøntområdene Tyska og Hollenderen, Bøkeskogen og Sauøya fremstår med mangfold som vi ønsker å bevare og styrke. Viser til: “Vurdering av dagens kunnskapsgrunnlag om biologisk mangfold i Halden kommune” Marit Eriksen og Roy Nordbakke Rapport på oppdrag fra Halden kommune des. 2020 og “Innspill til kommuneplanens arealde!” av Marit Eriksen og Roy Nordbakke mai 2021

En utbygging av disse områdene vil kunne føre til **økt slitasje** på den resterende delen av friområdet og dermed begrense arts mangfold og variasjon. Konsekvensene av en utbygging for miljø og mangfold er ikke utredet.

«Regjeringen ønsker at Oslofjorden skal være ren, rik og tilgjengelig for alle»

I mars 2021 ga Klima og miljødepartementet ut en «Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv». Her kan vi bl.a. lese om restaurering av økosystemer (s 29):

«Årene 2021-2030 er utpekt som FNs tiår for restaurering av økosystemer. Målet er å gi et stort løft til arbeidet med å restaurere forringede og ødelagte økosystemer som tiltak for å bekjempe klimakrisen og styrke matvaresikkerhet, vannforsyning og naturmangfold.»

Eller vi kan se hva Klima og miljødepartementet skriver om hvordan vi skal sikre befolkningen økt tilgang til strandsonen (s 32). Det er viktig at Halden følger opp.

«Summen av bit-for-bit-nedbygging av arealene i 100-metersbeltet er betydelig, og medfører en stor samlet belastning på verdiene. I tillegg er det mange hus- og hytteeiere som utvider plenareal, setter opp gjerder, skilt og hagemøbler med mer i utmark som begrenser allmennhetens lovlige ferdsel og hindrer tilgangen til strandsonen. Selv om dette hver for seg er små tiltak, utgjør de samlet et betydelig problem. Det forventes 2 millioner innbyggere i Oslofjordområdet i 2050, med dertil press på strandsonen.

Kommunen har en sentral rolle i å sikre allmennhetens tilgang til sjøen og friluftsområder gjennom sin arealplanlegging.»

Halden kommune er forpliktet til å ha en **klimapolitikk**. Vi ønsker å være en **by som tar klima og miljø på alvor**. Vi bruker begrep som smart city og fremtidsby – og slike begrep forplikter. Dette handler ikke bare om teknologi, men om hvordan vi tar vare på nærmiljøet og i hvilken grad vi belaster klimaet. Gjennom nasjonale og regionale føringer er Halden kommune forpliktet til å rette seg etter FNs bærekraftsmål. Å bygge ut grønne lunger rundt byen er ikke en vei å gå for å nå dette målet.

Tyska og Hollenderen ligger på **flis som avgir gass** som trolig både er brennbar og helseskadelig. I oktober 2020 kom det et skriv fra Miljødirektoratet som fraråder bygging på deponi. Tyska og Hollenderen må regnes som deponi. Halden må ta ansvar for å følge rådene fra Miljødirektoratet. Området er også presset av havet som stiger gradvis. Vi er bekymret for om vi kommer til å se at området blir fraflyttet og forvandles til en spøkelsesby.

Endring i byen påvirker **identitet og tilhørighet**. Vi stiller oss undrende til at det skal være et så stort **behov for boliger** at det må bygges ut på friområder og natur utenfor byen. Vi ønsker en skånsom fortetting i selve byen – men fremdeles med vekt på å bevare og utvikle grønne lunger.

Ideen av hva Halden er vil endres for alltid om vi ikke **verner om de grønne områdene** i og rundt bykjernen. Det å komme til byen uten grønne områder langs sjøen ville ikke være det samme. Vi må spørre oss hva slags by vi ønsker å være. Bygg på både Sauøya, Tyska og Hollenderen blir for **monumentale**. Ideen om hva Halden er vil endres for alltid om vi ikke verner om de grønne områdene i og rundt bykjernen. Det å komme til Halden uten grønne områder langs sjøen vil være en helt annen opplevelse.

Konsekvensene for **nærmiljø og naboer** vil være store for alle områdene ved en eventuell utbygging. For Tyska og Hollenderen fører det til støy, usikkerhet om grunnen, endret klima ved eventuell støyskjerm. Vi viser til vår høringsuttalelse om Tyska av 27. januar.

Vi er urolige for **ras, utglidning og skader på hus og eiendommer** som følge av pæling, graving og utfylling av områdene på Tyska. Dersom kommunen blir ansvarlige for skader og «uforutsette» hendelser blir det en tung byrde for kommunen og for oss som skal betale (6)

Vi er urolige for om Tyska og Hollenderen i det hele tatt er **egnet som boområder**. Tyska er et lite område som er presset av støy fra havnen, Mølen og aktivitet om kvelder og netter i sommerhalvåret.

Vi er usikre på hvordan et eventuelt boligområde vil fungere. Vi regner med at dette vil medføre mer trafikk og større behov for skole og helsetjenester. Vi er usikre på hvordan planene er og hvordan kommunen ivaretar hensyn til **infrastruktur** etter en eventuell utbygging.

På samme måte som utbygging endrer byen for alltid vil det være ved en eventuell utbygging av Sauøya og fjerning av Bøkeskogen. Naboene mister verdifulle friområder, utsettes for støy, det er usikkerhet omkring infrastruktur. Hele landskapet endres. Fredriksten, fjorden eller opplevelsen av Tista og fossen vil for alltid være en helt annen og det samme gjelder utsikten ut over byen fra Fredriksten dersom Sauøya skulle utbygges.

Halden er en by som imponerer og fengsler med sin natur, sine grøntområder. Vi må ta vare på det som gjør Halden **særegen og spennende opplevelse** både for oss som bor her og for besøkende. Det er merkelig dersom vi når fjorden blir ren fremdeles må reise ut av byen for å bade. Det er rent ut sagt naturstridig når vi bor ved fjorden og er en kystby.

Ønske å fremstå som miljøvennlig – en by som heller restaurerer og bevarer natur og kultur enn en som bidrar til mindre arts mangfold og færre muligheter til aktivitet og helse for innbyggerne.

3) Om manglende utredning, rapporten som ble vekk og behov for videre utredning

- Halden kommune fikk laget en **rapport om biomangfold** som først ble lagt ut offentlig av kommunen en uke før høringsfristen gikk ut. Det er problematisk at rapporter som skal være offentlige ikke deles når de skal ligge til grunn for kommunens arbeide.
- Det mangler en **overordnet plan og helhetlig tenkning** omkring ivaretagelse av grønne lunger.
- Konsekvenser for beboere i sentrum av å **ikke ha tilgjengelige friområder i naturen**, betydningen av rekreasjonsområder langs fjorden. Konsekvenser når kystlinjen blir privatisert med boliger med brygger og konsekvenser av brygger for tilgang til strandsonen for barn.
- Videre ønsker vi en bedre utredning om **siktlinjer og landskap**. Den bør inneholde fotografier og planskisser og gi oss et godt visuelt grunnlag dersom vi ønsker å endre landskapet for alltid.
- Konsekvenser for **natur & mangfold og klima** ved å fjerne friområder,
- Utrede i hvordan vi har kontroll med **forurenset masse** for å unngå å flytte problemet
- I hvilken grad utbygging er mulig langs sjøen på Tyska og Hollenderen, økonomisk og praktisk
- Finnes det et **klimaregnskap for kommunen**? Hvilken betydning har eventuelle utbygginger for dette? Hva innebærer frigjøring av for eksempel metan i grunnen

4) Oppsummering

Vi ønsker en **fortetting av selve byen** fremfor å la grønne fellesområder forsvinne.

Vi ønsker en gradvis og **naturlig vekst** i byen – fremfor massiv utbygging av nye boliger.

Vi ønsker at Halden fremdeles skal fremstå som en **grønn by med nærhet til naturen** og med tilgjengelighet til natur og friluftsliv for samtlige innbyggere.

Vi ønsker at **strandsonen skal bevares**. Den skal være tilgjengelig for allmenheten og ikke utbygges eller privatiseres.

Vi ønsker at Tyska og Hollenderne, Bøkeskogen og Sauøya skal **bestå som friområder**.

Vi ønsker ingen utbygging av boliger på Tyska, Hollenderen eller på Sauøya.

Vi ønsker ikke at Bøkeskogen skal bli et industriområde.

Vi ønsker at vesentlige endringer skal være resultat av **demokratiske prosesser**.

Brevet er godkjent av Styret i Bøkeveien og midtre Refneveien velforening

Dato for godkjenning: 3. juni 2021

Med vennlig hilsen fra

Carl-Olof Fält

**Leder av
Bøkeveien og midtre Refneveien velforening-**

Kilder og bakgrunnsmateriale til høringsuttalen til arealplanen

- a Høringsuttalelse for Reguleringsplan for Fredrikshald brygge – Tyska til kommunen 27. januar 2021 fra Bøkeveien og midtre Refneveien velforening
- b Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv - En satsing på friluftsliv i hverdagen; 2014–2020 Oslo, august 2013 Bård Vegar Solhjell Miljøvernminister Miljøverndepartementet
- c Ny veileder om universell utforming i planlegging - Pressemelding 31. Mai .2021 kommunal- og moderniseringsminister
- d “Vurdering av dagens kunnskapsgrunnlag om biologisk mangfold i Halden kommune” Marit Eriksen og Roy Nordbakke Rapport på oppdrag fra Halden kommune des. 2020
- e “Innspill til kommuneplanens arealdel” av Marit Eriksen og Roy Nordbakke mai 2021
- f Veileder I universell utforming Miljøverndepartementet mai 2021
- x “Her vil Saugbrugs bygge ut, men skogen kan bli vernet” – av Trine-Merethe Høistad 31. Mai 2021 I Halden Arbeiderblad <https://www.ha-halden.no/her-vil-saugbrugs-bygge-ut-men-skogen-kan-bli-vernet/s/5-20-964524>
- g Brev ang byutviklingen til Halden kommune
- h “Bane NOR sier nei til den foreslåtte støyskjerm-løsningen på Tyska” av Trine-Merethe Høistad 1. juni 2021 I Halden Arbeiderblad
- i Kommuneplanens arealdel L 2021-2033 Konsekvensutredning
- j «Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv» av Klima og Miljødepartementet mars 2021

For flere referanser og ytterligere grunnlag vise vi til høringsuttalelsen vi leverte 27. januar 2021 om Fredrikshald brygge. Disse kildene er fremdeles aktuelle.

Mottakere av Høringsuttalelse til arealplan fra Bøkeveien og midtre Refneveien vel:

- **Halden kommune** ved saksbehandler Espen Sørås - postmottak@halden.kommune.no
- **Medlemmene for Styringsgruppa for arealplanen:** Øivind Holt; Gunn Mona Ekornes, HelgeBangsmoen, Håvard Tafjord, Ragnhild Løchen
- **Ordføreren** Anne-Kari Holm og **Kommunaldirektør** Roar Vevelstad
- Kopi til Statsforvalteren i Oslo og Viken fylkeskommune

Kopi Fredrik Holm, Linn Elisabeth Rokke Andersen, Jens Bakke, Ulf André Ellingsen, Anne-Kari Holm, Linn Laupsa, Bernt-Henrik Hansen, Anneli Nesbakken, Kristine Helga Walbom Schneede, Alf Morten Høvik, Randi Sommerseth, Victor Borge Svendsen, Inger Helene Kjerkreit, Per Kristian Dahl, Christian Rustadbakken, Espen Waleur, Trine-Merethe Høistad